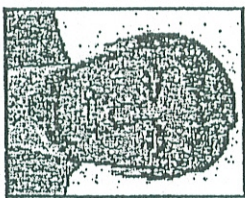

Τα όρια της γνώσης

ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΗ ΠΡΟΦΥΡΜΑΝΗ,
αν. κληρική ΔΠΘ

Η πραγματική

επιστήμη

συμβαδίζει με

την ηθική που

συνδυάζει το

αληθινό, το καλό

και το ωραίο

στημονας πρέπει να επιδιώξει μεγάλο βάθος γνώσεων και άρα περιολισμητά εξειδίκευση ή πρέπει να καλύπτει πολλές γνώσεις με απασχολημένα μικρά ή διαφορετικά πεδία έρευνας και εξειδίκευσης. Η απάντηση στο ερώτημα δεν είναι μόνον η απλή: Εξαρτάται από την εποχή και τις ανάγκες της, την προσωπικότητα του επιστήμονα, τις συγκεκριμένες επιστημονικές απαιτήσεις του επόμενου αιώνα. Ο επιστήμονας πρέπει να αποφύγει τόσο τη μονομέρεια όσο και την πολυδιδασκίση. Αντίθετα στις δύο αυτές ακρότητες καταστούν τα όρια είναι γενικά και οι επιστημολογικές ανησυχίες.

Η σχετικότητα πρέπει να χαρακτηρίζει την πραγματική γνώση. Το πεπερασμένο και ατελές των ανθρώπων δυναμικών απέναντι στην απεραντοσύνη των φαινομένων του κόσμου πρέπει να κάνει τον επιστήμονα ταυτοχρόνα μετρούμενο, προσεκτικό και έτοιμο να συνειδητοποιήσει την πιθανή λάθη στα οποία που κατακτά. Κάθε θεωρία συντάσσεται έναν συμβατικό, μικρή ή μεγαλύτερης διάρκειας, ανάμεσα στην αδυναμία να τα κατανοήσουμε όλα και στο απαράδεκτο να μην κατανοήσουμε τίποτε. Ο επιστήμονας πληθαίνει ανάμεσα στο δογματισμό και το σκεπτικισμό.

Εα γίνει περιεργό στις μέρες του αμφοδισμού, της κερδοφορίας και του υλισμού που διαβούμε, αλλά η πραγματική επιστήμη συμβαδίζει με την ηθική, που συνδυάζει το αληθινό, το καλό και το ωραίο. Η επιστημονική αλήθεια πρέπει να αποδεικνύεται και άρα να οριοθετεί τις δυνατότητες της και τις αδυναμίες της. Το καλό στην επιστήμη μπορεί να συνεισφέρει το χημείο, όχι όμως απαραίτητα. Καλό είναι ό,τι ελαττώνει τον πόνο, βελτιώνει τις συνθήκες ζωής, διαευρύνει τους ορίζοντές μας. Το ωραίο τέλος δεν πρέπει να θεωρείται περιττό συμπλήρωμα της επιστήμης. Η επιστημονική γνώση πρέπει να έχει το στοιχείο της αιδώσεως, της ερμηνείας, της κομψότητας.

Η διακρίση ωστόσο ανάμεσα στην πραγματική και την κίβδηλη γνώση είναι άλλοτε προφανής και άλλοτε δυσχερής. Και για την επιστήμη ισχύει η γνωστή φράση του D' Alembert: Οι ηθικές θέσεις μοιάζουν με τις πυραμίδες. Στην κορυφή τους γράνουν και οι αειοί και τα ερπειά.

Χιλιάδες νέοι πληροφωρημένοι και χθες ποια επιστήμη θα διαπιστώσουν και ποιο επάγγελμα ενδεχομένως να εξασκήσουν. Λέω ενδεχομένως, διότι πλάτος η εκπαιδευτική πολιτική στην χώρα μας έχει αποσυνθέσει, και αυτό είναι πολύ κακό, την επιστήμη που σπουδάζει ένας νέος από το επάγγελμα στο οποίο θα καταφέρει να ενταχθεί. Τα πανεπιστήμια δεν είναι πλέον ναοί της γνώσης. Είναι (πρέπει να είναι) κυρίες εργασιόφρα προπαρασκευής επαγγελματιών.

Άλλοι νέοι θα βρουν κλειστές τις θύρες των πανεπιστημίων. Το πλάγμα που τους καταφέρνει η κοινότητα και το σύστημα αξιών της είναι σκληρό, αλλά πρέπει να γυαλίζουν οι επιτυχία στο επάγγελμα και τη ζωή συνδράμει πολύ λιγότερο, απ' ό,τι νομίζουν, από την εισαγωγή τους στο πανεπιστήμιο.

Ποια όμως είναι τα όρια στα γυώση, τη δυνατότητα δηλαδή του ανθρώπου να κατανοήσει, να ερμηνεύσει, να προβλέψει και να συνδέσει ό,τι συμβαίνει γύρω του; Υπήρξαν πολλές διαμάχες ανάμεσα στους θεράποντες των αυστηρών επιστημών, που σπυρίζονται κυρίως στα μαθηματικά, και στους ασχολούμενους με τις υπόλοιπες επιστήμες, που σπυρίζονται κυρίως στην εμπειρική γνώση. Η διαμάχη αυτή συνιστά χαρακτηριστικό πρόβλημα έντασης στην επιστημονολογία της σύγχρονης και στη συνειδητοποίηση των ορίων και δυνατότητων κάθε θεωρίας και εφαρμογής.

Η σχέση ανάμεσα στο πλάτος και το βάθος της γνώσης αποπειλεί ακριβώς την πεδίο αυτπαραθέσεως. Ο επιστήμονας πρέπει να επιδιώξει μεγάλο βάθος γνώσεων και άρα περιολισμητά εξειδίκευση ή πρέπει να καλύπτει πολλές γνώσεις με απασχολημένα μικρά ή διαφορετικά πεδία έρευνας και εξειδίκευσης. Η απάντηση στο ερώτημα δεν είναι μόνον η απλή: Εξαρτάται από την εποχή και τις ανάγκες της, την προσωπικότητα του επιστήμονα, τις συγκεκριμένες επιστημονικές απαιτήσεις του επόμενου αιώνα. Ο επιστήμονας πρέπει να αποφύγει τόσο τη μονομέρεια όσο και την πολυδιδασκίση. Αντίθετα στις δύο αυτές ακρότητες καταστούν τα όρια είναι γενικά και οι επιστημολογικές ανησυχίες.

Η σχετικότητα πρέπει να χαρακτηρίζει την πραγματική γνώση. Το πεπερασμένο και ατελές των ανθρώπων δυναμικών απέναντι στην απεραντοσύνη των φαινομένων του κόσμου πρέπει να κάνει τον επιστήμονα ταυτοχρόνα μετρούμενο, προσεκτικό και έτοιμο να συνειδητοποιήσει την πιθανή λάθη στα οποία που κατακτά. Κάθε θεωρία συντάσσεται έναν συμβατικό, μικρή ή μεγαλύτερης διάρκειας, ανάμεσα στην αδυναμία να τα κατανοήσουμε όλα και στο απαράδεκτο να μην κατανοήσουμε τίποτε. Ο επιστήμονας πληθαίνει ανάμεσα στο δογματισμό και το σκεπτικισμό.

Εα γίνει περιεργό στις μέρες του αμφοδισμού, της κερδοφορίας και του υλισμού που διαβούμε, αλλά η πραγματική επιστήμη συμβαδίζει με την ηθική, που συνδυάζει το αληθινό, το καλό και το ωραίο. Η επιστημονική αλήθεια πρέπει να αποδεικνύεται και άρα να οριοθετεί τις δυνατότητες της και τις αδυναμίες της. Το καλό στην επιστήμη μπορεί να συνεισφέρει το χημείο, όχι όμως απαραίτητα. Καλό είναι ό,τι ελαττώνει τον πόνο, βελτιώνει τις συνθήκες ζωής, διαευρύνει τους ορίζοντές μας. Το ωραίο τέλος δεν πρέπει να θεωρείται περιττό συμπλήρωμα της επιστήμης. Η επιστημονική γνώση πρέπει να έχει το στοιχείο της αιδώσεως, της ερμηνείας, της κομψότητας.